

Eötvös Loránd Tudományegyetem Informatikai Kar

Eseményvezérelt alkalmazások

5. előadás

Windows Forms alkalmazások architektúrája és tesztelése

Cserép Máté mcserep@inf.elte.hu https://mcserep.web.elte.hu

Alkalmazások architektúrája

- Szoftver architektúrának nevezzük a szoftver fejlesztése során meghozott elsődleges tervezési döntések halmazát
  - célja *a rendszer magas szintű felépítésének és működésének meghatározása*, a komponensek és relációk kiépítése
  - a tervezés során általában mintákra hagyatkozunk, ezeket nevezzük *architekturális minták*nak (*architectural pattern*)
- A legegyszerűbb felépítést a *monolitikus architektúra* adja, amelyben nincsenek szétválasztva a funkciók.
- A legegyszerűbb felbontás a felhasználói felület leválasztása a háttérbeli tevékenységekről, ezt nevezzük *modell/nézet* (*MV*, *model-view*) architektúrának. Más néven *kétrétegű* (*two-tier*) architektúra, ahol a két réteg egymásra épül, vertikálisan.

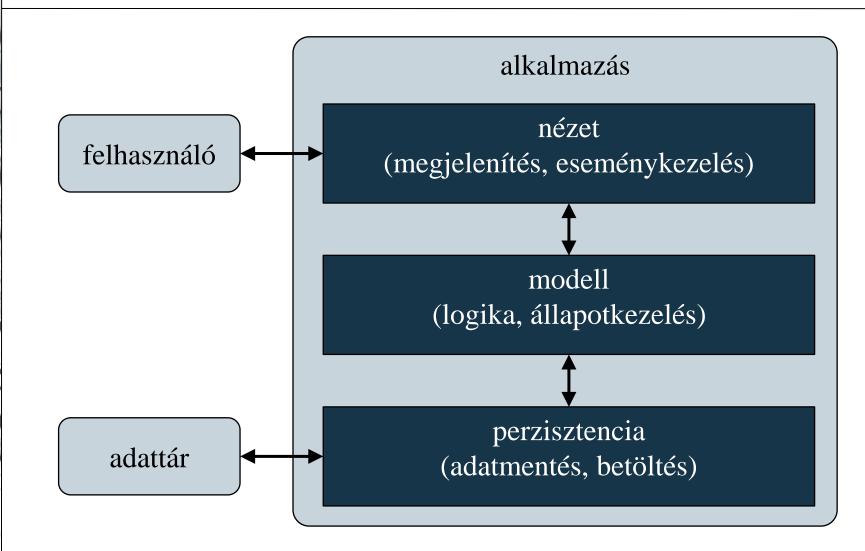
Perzisztencia

- Az adatkezelésnek egy fontos része az adatok tárolása egy perzisztens (hosszú távú) adattárban.
  - Az adattár lehet fájlrendszer, adatbázis, hálózati szolgáltatás, stb.
  - Az adattárolás formátuma lehet egyedi (bináris, vagy szöveges), vagy valamilyen struktúrát követő (XML, JSON, ...) annak függvényében, hogy az adatokat meg szeretnénk-e osztani más szoftverekkel.
  - A kétrétegű architektúrában a perzisztens adattárolás is a modell feladata, hiszen a modell adatait kell megfelelően eltárolnunk.

A háromrétegű architektúra

- A perzisztens adatkezelés formája, módja nem függ a modelltől, ezért könnyen leválasztható róla.
  - A leválasztás lehetővé teszi, hogy a két komponenst egymástól függetlenül módosítsuk, vagy cseréljük, és egy komponensnek se kelljen több dologért felelnie (*single responsibilty principle*)
- Ez elvezet minket a *háromrétegű* (*three-tier*) architektúrához, amelyben elkülönül:
  - a nézet (presentation/view tier, presentation layer)
  - a modell (logic/application tier, business logic layer)
  - a perzisztencia, vagy adatelérés (data tier, data access layer, persistence layer)

A háromrétegű architektúra

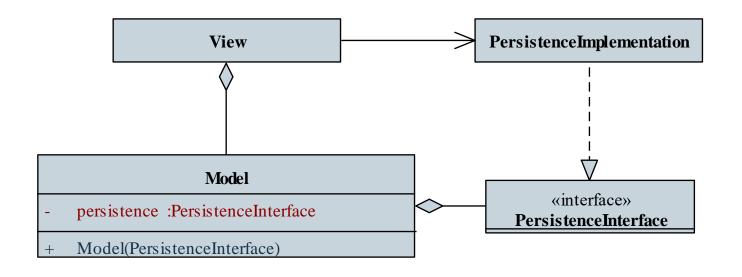

- Az egyes rétegek között függőségek (dependency) alakulnak ki, mivel felhasználják egymás funkcionalitását
  - a cél a minél kisebb függőség elérése (loose coupling)
  - ezért a függőségeket úgy kell megvalósítanunk, hogy a konkrét megvalósítástól ne, csak annak felületétől (interfészétől) függjünk
- A rétegek a függőségeknek csak az absztrakcióját látják, a konkrét megvalósítást külön adjuk át nekik, ezt nevezzük *függőség befecskendezés*nek (*dependency injection*)
  - a befecskendezés helye/módszere függvényében lehetnek különböző típusai (pl. konstruktor, metódus, interfész)

```
• P1.:
 interface IDependency // függőség interfésze
    Boolean Check (Double value);
    Double Compute();
 class DependencyImplementation : IDependency
     // a függőség egy megvalósítása
    public Boolean Check(Double value) { ... }
    public Double Compute() { ... }
```

```
• P1.:
 class Dependant { // osztály függőséggel
    private IDependency dependency;
    public Dependant(IDependency d) {
        dependency = d;
     } // konstruktor befecskendezéssel helyezzük be
       // a függőséget
 Dependant d =
    new Dependant(new DependencyImplementation());
     // megadjuk a konkrét függőséget
```

- Háromrétegű architektúra esetén a függőség befecskendezést használhatjuk a modell, illetve az adatkezelés esetén is
  - pl. az adatkezelés esetén elválasztjuk a felületet (PersistenceInterface) a megvalósítástól (PersistenceImplementation), utóbbit a nézet fogja befecskendezni a modellbe

Fájlkezelés

- Az adatfolyamok kezelése egységes formátumban adott, így azonos módon kezelhetőek fájlok, hálózati adatforrások, memória, stb.
  - az adatfolyamok ősosztálya a **Stream**, amely binárisan írható/olyasható
- Szöveges adatfolyamok írását, olvasását a StreamReader és StreamWriter típusok biztosítják
  - létrehozáskor megadható az adatfolyam, vagy közvetlenül a fájlnév
  - csak karakterenként (**Read**), vagy soronként (**ReadLine**) tudunk olvasni, így konvertálnunk kell
  - amennyiben a műveletek során hiba keletkezik, IOException-t kapunk

Fájlkezelés

```
• P1.:
 try
    StreamReader reader =
        new StreamReader("in.txt"); // megnyitás
    while (!reader.EndOfStream) // amig nincs vége
        Int32 val = Int32.Parse(reader.ReadLine());
        // sorok olvasása, majd konvertálás
    reader.Close(); // bezárás
  catch (IOException) { ... }
```

Erőforrások felszabadítása

- A referencia szerinti változók törlését a szemétgyűjtő felügyeli
  - adott algoritmussal adott időközönként pásztázza a memóriát, törli a felszabadult objektumokat
  - sok, erőforrás-igényes objektum példányosítása esetén azonban nem mindig reagál időben, így nő a memóriahasználat
  - a GC osztály segítségével beavatkozhatunk a működésbe
- A manuális törlésre (destruktor futtatásra) nincs lehetőségünk felügyelt blokkban, de erőforrások felszabadítására igen, amennyiben az osztály megvalósítja az IDisposable interfészt, és benne a Dispose () metódust

Erőforrások felszabadítása

Emellett a C# nyelv tartalmaz egy olyan blokk-kezelési technikát, amely garantálja a Dispose () automatikus futtatását: using (<objektum példányosítása>) <objektum használata> } // itt automatikusan meghívódik a Dispose() • Pl.: using (StreamReader reader = new StreamReader(...)) { // a StreamReader is IDisposable // itt biztosan bezáródik a fájl, és

// felszabadulnak az erőforrások

Erőforrások felszabadítása

• Használata megfeleltethető a következő **try-finally** blokknak:

```
StreamReader reader = new StreamReader(...);

try {
    // reader használata ...
}
finally {
    if (reader != null)
        ((IDisposable) reader).Dispose();
}
```

• Használható a using (*<objektum példányosítása>*); utasítás is, ami az adott kódblokk végén szabadítja fel az erőforrásokat.

Fájlkezelés

- Amennyiben egy fájl teljes tartalmát be szeretnénk tölteni, azt megtehetjük a **File** statikus osztály eljárásaival is, egyetlen lépésben.
  - A ReadAllLines, ReadAllText és ReadAllBytes metódusokkal olvasni tudjuk fájlt.
  - A WriteAllLines, WriteAllText, WriteAllBytes, metódusokkal írni tudjuk fájlt. A meglévő tartalmához is hozzáfűzhetünk az AppendAll* eljárásokkal.
- Ilyen módon nem kell foglalkoznunk a fájlok megnyitásával és bezárásával.
  - A fájlok szekvenciális feldolgozására nem alkalmas. (Például ha a teljes állomány nem férne el a memóriában.)

Példa

Feladat: Készítsünk egy Tic-Tac-Toe programot, amelyben két játékos küzdhet egymás ellen.

- a programban lehetőséget adunk új játék kezdésére, valamint lépésre (felváltva)
- a programban ,X' és ,0' jelekkel ábrázoljuk a két játékost
- a program automatikusan jelez, ha vége a játéknak (előugró üzenetben), majd automatikusan új játékot kezd, és a játékos bármikor kezdhet új játékot (Ctrl+N)
- lehetőséget adunk játékállás elmentésére (Ctrl+S) és betöltésére (Ctrl+L), a fájlnevet a felhasználó adja meg
- a programot háromrétegű architektúrában valósítjuk meg

Példa

Tervezés (használati esetek): Betöltés Mentés Telhasználó Új játék Lépés Kilépés «precedes»

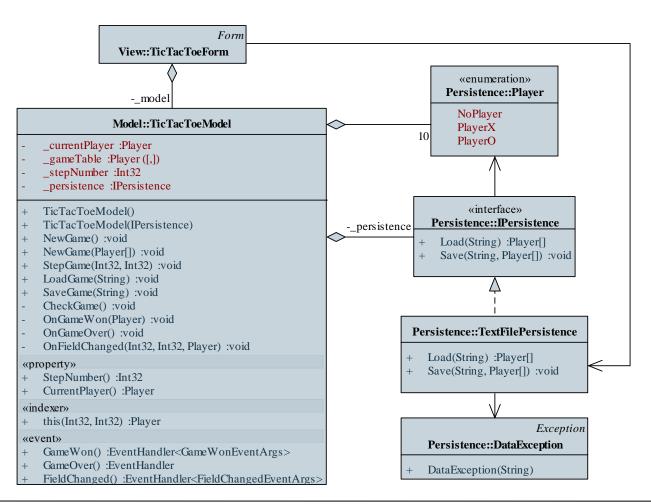
Példa

Tervezés (architektúra):

- létrehozunk egy adatelérési névteret (**Persistence**), ebben egy interfész (**IPersistence**) biztosítja a betöltés (**Load**) és mentés (**Save**) funkciókat
- az adatelérés egy tömböt (**Player**[]) használ a modellel történő kommunikációra, amely sorfolytonosan tartalmazza az értékeket
- megvalósítjuk az interfészt szöveges fájl alapú adatkezelésre (TextFilePersistence)
- a nézet befecskendezi a modellbe a fájl alapú adatkezelést, ami a betöltés (LoadGame) és mentés (SaveGame) műveleteivel bővül

Példa

Tervezés (szerkezet):

Példa

```
Megvalósítás (TextFilePersistence.cs):
  public Player[] Load(String path) {
     if (path == null)
        throw new ArgumentNullException("path");
     try {
        using (StreamReader reader =
               new StreamReader(path))
                // fájl megnyitása olvasásra
           String[] numbers =
              reader.ReadToEnd().Split();
              // fájl tartalmának feldarabolása a
              // whitespace karakterek mentén
```

Példa

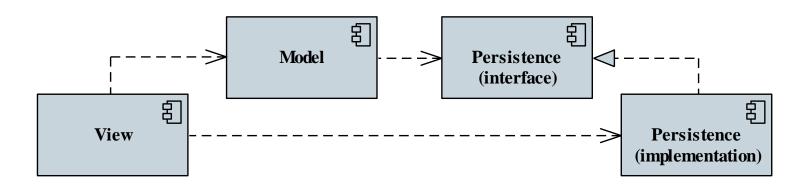
```
Megvalósítás (TextFilePersistence.cs):
            // a szöveget számmá, majd játékossá
            // konvertáljuk, és ezzel a tömbbel
            // visszatérünk
            return numbers.Select(number =>
              (Player) Int32. Parse (number)). ToArray();
        } // bezárul a fájl
     catch { // ha bármi hiba történt
        throw new TicTacToeDataException("Error
                           occured during reading.");
```

Szerelvények

- A szoftver egyes csomagjait fizikailag is elválaszthatjuk egymástól azáltal, hogy külön *szerelvények*be (*assembly*) helyezzük őket, ez által az alkalmazás komponenseivé válnak
  - a szerelvény típusok és erőforrások lefordított, felhasználható állománya, pl. az *alkalmazás* (*executable*, .*exe*)
  - az *osztálykönyvtárak* (*class library*, .*dll*) olyan szerelvények, amelyek önállóan nem futtathatóak, csupán osztályok gyűjteményei, amelyek más szerelvényekben felhasználhatóak
    - a nyelvi könyvtár is osztálykönyvtárakban helyezkedik el
- A Visual Studio-ban minden projekt egy külön szerelvényt eredményez, a megoldás (*Solution*) fogja össze az egy szoftverhez tartozó szerelvényeket

Felbontás szerelvényekre

- Az alkalmazások felbontása több szempontból is hasznos:
  - elősegíti az egyes programrészek szeparálását, a függőségek korlátozását, a komponensek újrahasznosítását
  - megkönnyíti a csapatmunka felosztását, a keletkezett kódok összeintegrálását, tesztelését, publikálását
- A felosztást legcélszerűbb a rétegek és függőség befecskendezés mentén elvégezni, pl.:

Cross-platform osztálykönyvtárak

- Az *osztálykönyvtárak* esetén nem csak egy adott keretrendszert (pl. .NET Framework, .NET Core, Mono) választhatunk, hanem .NET Standard osztálykönyvtárat is létrehozhatunk.
  - Visual Studio 2022-ben *Class Library* projekt típus, majd a .*NET Standard*, mint keretrendszer kiválasztásával.
- Ilyen módon az osztálykönyvtárunk minden, a .NET Standardra épülő keretrendszerre és platformra fordítható és használható lesz.
  - Jelentősen megkönnyíti a cross-platform alkalmazásfejlesztést.
  - Csak a .NET Standard adott verziójában definiált közös API-t használhatjuk.

Cross-platform osztálykönyvtárak

Emlékeztetőként a megfeleltetés a .NET Standard és a különböző keretrendszerek verziói között:

.NET Standard	1.0	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	2.0	2.1
.NET Core	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	2.0	3.0
.NET Framework	4.5	4.5	4.5.1	4.6	4.6.1	4.6.1	4.6.1	4.6.1	N/A
Mono	4.6	4.6	4.6	4.6	4.6	4.6	4.6	5.4	6.4
Xamarin.iOS	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.14	12.16
Xamarin.Mac	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.8	5.16
Xamarin.Android	7.0	7.0	7.0	7.0	7.0	7.0	7.0	8.0	10.0
Universal Windows Platform	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0.16299	10.0.16299	10.0.16299	NA/A
Unity	2018.1	2018.1	2018.1	2018.1	2018.1	2018.1	2018.1	2018.1	2021.2

Forrás: https://docs.microsoft.com/en-us/dotnet/standard/net-standard

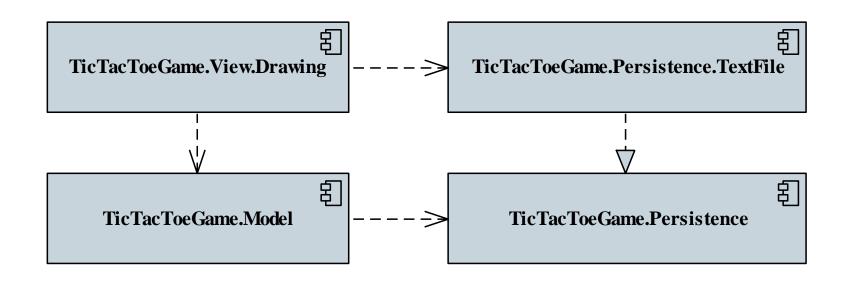
Példa

Feladat: Készítsünk egy Tic-Tac-Toe programot, amelyben két játékos küzdhet egymás ellen.

- az alkalmazást háromrétegű architektúrában valósítjuk meg, az adatelérést befecskendezzük a modellbe
- emiatt négy projektbe szeparáljuk a forrást:
  - nézet (TicTacToeGame. View. Drawing)
  - modell (TicTacToeGame.Model)
  - adatkezelés felülete (TicTacToeGame.Persistence)
  - adatkezelés szöveges fájl alapú megvalósítása (TicTacToeGame.Persistence.TextFile)
- a nézet az alkalmazás, a többi projekt osztálykönyvtár

Példa

Tervezés (architektúra):

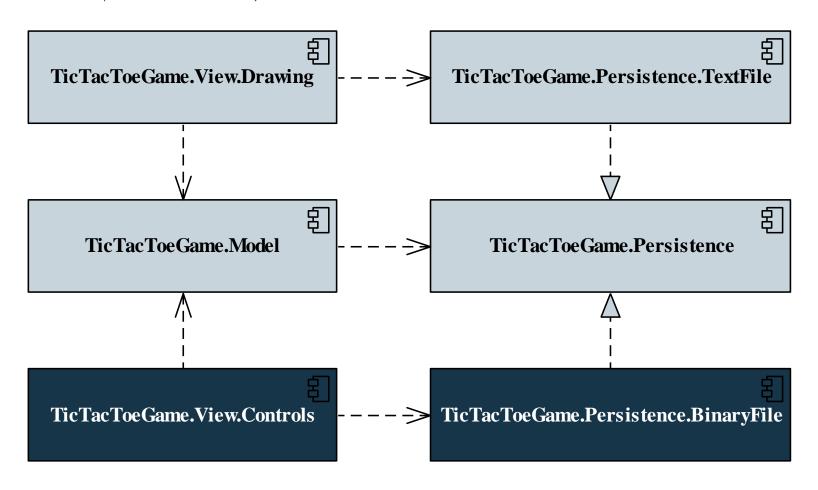
Példa

Feladat: Készítsünk egy Tic-Tac-Toe programot, amelyben két játékos küzdhet egymás ellen.

- helyezzük vissza a korábbi, vezérlő alapú grafikus felületet a programba egy új alkalmazás projektben (TicTacToeGame.View.Controls)
- készítsünk egy új, bináris fájl alapú adatelérést (TicTacToeGame.Persistence.BinaryFile)
  - csupán az értékeket írjuk ki és olvassuk be bájtonként a File osztály ReadAllBytes (...) és WriteAllBytes (...) műveletei segítségével
  - használjuk az új típusú adatelérést az új nézetben

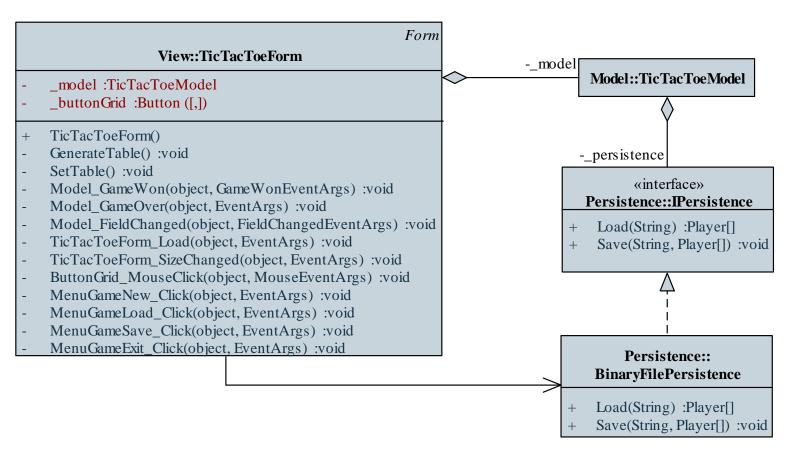
Példa

Tervezés (architektúra):

Példa

Tervezés (szerkezet):

Példa

```
Megvalósítás (BinaryFilePersistence.cs):
  public Player[] Load(String path) {
     try {
        Byte[] fileData = File.ReadAllBytes(path);
            // fájl bináris tartalmának beolvasása
        // konvertálás és tömbbé alakítás
        return fileData.Select(fileByte =>
                          (Player) fileByte) . ToArray();
```

Tesztelés

- A programoknak minden esetben alapos tesztelésen kell átesnie
  - a dinamikus tesztelést a rendszer különböző szintjein végezzük (egységteszt, integrációs teszt, rendszerteszt)
- Az *egységteszt* (*unit test*) egy olyan automatikusan futtatható ellenőrzés, amely lehetőséget osztályok és objektumok viselkedésének ellenőrzésére (a tényleges viselkedés megegyezik-e az elvárttal)
  - a Visual Studio lehetőséget ad, hogy egységteszteket automatikusan generáljunk és futtassunk le
  - az egységtesztek külön projektbe kerülnek (*MSTest Test Project*), amelyből meghivatkozzuk a tesztelendő projektet

Egységtesztek

- Az egységtesztek a megvalósításban osztályok a **TestClass** attribútummal jelölve
  - a tesztesetek eljárások (a **TestMethod** attribútummal jelölve), amelyeket automatikusan futtatunk
  - a tesztek az Assert osztály segítségével végeznek ellenőrzéseket (AreEqual, IsNotNull, IsFalse, IsInstanceOfType, ...), és különböző eredményei lehetnek (Fail, Inconclusive)
  - lehetőségünk van a teszteket inicializálni (**TestInitialize**) és takarító műveleteket megadni (**TestCleanup**)
  - a teszt rendelkezik egy környezettel (**TestContext**), amely segítségével lekérdezhetünk információkat

Egységtesztek

• Pl.: [TestClass] // tesztosztály public class RationalTest { [TestMethod] // tesztművelet a konstruktorra public void RationalConstructorTest() { Rational actual = new Rational(10, 5); Rational target = new Rational(2, 1); // az egyszerűsítést teszteljük Assert.AreEqual(actual, target); // ha a kettő egyezik, akkor eredményes a // teszteset

Egységtesztek

• A tesztesetek különböző paraméterezéssel is végrehajthatóak a **DataRow** attribútum használatával:

```
[TestMethod]
[DataRow(42, "almafa", 10.3)]
[DataRow(10, "valami", 54.21)]
public void SomeTestMethod(
   int a, string b, double c) {
   // ...
}
```

• Elvárhatjuk azt is, hogy egy teszteset kivételt váltson ki:

```
[TestMethod]
[ExpectedException(
   typeof(IndexOutOfRangeException),
   "Érvénytelen pozíció.")]
public void SomeTestMethod() { /* ... */ }
```

Példa

Feladat: Teszteljük a TicTacToe játékot.

- az egységtesztet egy új tesztprojektben (TicTacToeGame.Test) hozzuk létre, és meghivatkozzuk a modell projektet
- a tesztosztályban (TicTacToeModelTest) ellenőrizzük:
  - a konstruktor működését, és az üres tábla létrejöttét (TicTacToeConstructorTest)
  - léptetés értékbeállításait (TicTacToeStepGameTest)
  - lépésszám számlálást (TicTacToeStepNumberTest)
  - játéktábla lekérdezését (TicTacToeIndexerValidTest, TicTacToeIndexerInvalidTest)
  - játék vége eseményét, és annak paraméterét (TicTacToeGameWonTest)

Példa

```
Megvalósítás (TicTacToeModelTest.cs):
  [TestClass]
  public class TicTacToeModelTest {
     // egységteszt osztály
     [TestMethod]
     public void TicTacToeConstructorTest() {
        // egységteszt művelet
        for (Int32 i = 0; i < 3; i++)
            for (Int32 j = 0; j < 3; j++)
                 Assert.AreEqual(Player.NoPlayer,
                                  model[i, j]);
                 // valamennyi mező üres
```

Mock objektumok

- Amennyiben függőséggel rendelkező programegységet tesztelünk, a függőséget helyettesítjük annak szimulációjával, amit mock objektumnak nevezünk
  - megvalósítja a függőség interfészét, egyszerű, hibamentes funkcionalitással
  - használatukkal a teszt valóban a megadott programegység funkcionalitását ellenőrzi, nem befolyásolja a függőségben felmerülő esetleges hiba
- Mock objektumokat manuálisan is létrehozhatunk, vagy használhatunk erre alkalmas programcsomagot
  - pl. NSubstitute, Moq letölthetőek NuGet segítségével

Mock objektumok

```
• P1.:
 class DependencyMock : IDependency
     // mock objektum
     // egy egyszerű viselkedést adunk meg
    public Double Compute() { return 1; }
    public Boolean Check(Double value) {
        return value >= 1 && value <= 10;
 Dependant d = new Dependant(new DependencyMock());
     // a mock objektumot fecskendezzük be a függő
     // osztálynak
```

Mock objektumok

- Moq segítségével könnyen tudunk interfészekből mock objektumokat előállítani
  - a **Mock** generikus osztály segítségével példányosíthatjuk a szimulációt, amely az **Object** tulajdonsággal érhető el, és alapértelmezett viselkedést produkál, pl.:

```
Mock<IDependency> mock =
   new Mock<IDependency>();
   // a függőség mock objektuma
Dependant d = new Dependant(mock.Object);
   // azonnal felhasználható
```

• a Setup művelettel beállíthatjuk bármely tagjának viselkedését (Returns (...), Throws (...), Callback (...)), a paraméterek szabályozhatóak (It)

Mock objektumok

```
• pl.:
 mock.Setup(obj => obj.Compute()).Returns(1);
     // megadjuk a viselkedést, mindig 1-t ad
     // vissza
 mock.Setup(obj =>
             obj.Check(It.IsInRange<Double>(0, 10,
                       Range.Inclusive)))
      .Returns(true);
 mock.Setup(obj => obj.Check(It.IsAny<Double>())
      .Returns(false);
      // több eset a paraméter függvényében
```

• lehetőségünk van a hívások nyomkövetésére (Verify (...))

Példa

Feladat: Teszteljük a TicTacToe játékot.

- a korábbi teszteket kiegészítjük két új esettel:
  - betöltés (**TicTacToeGameLoadTest**), amelyben ellenőrizzük, hogy a modell állapota a betöltött tartalomnak megfelelően változott, és konzisztens maradt
  - mentés (TicTacToeGameSaveTest), amelyben ellenőrizzük, hogy a modell állapota nem változott a mentés hatására
- az adatelérést Moq segítségével szimuláljuk, ahol beállítjuk a betöltés visszatérési értékét, illetve ellenőrizzük, hogy valóban meghívták-e a műveleteket
- vegyük észre, hogy így már nem szükséges a teszt projektnek a perzisztenciát megvalósító valamelyik projekttől is függenie

Példa

```
Megvalósítás (TicTacToeModelTest.cs):
   mock = new Mock<IPersistence>();
   mock.Setup(mock => mock.Load(It.IsAny<String>()))
     .Returns (Enumerable.Repeat (Player.NoPlayer, 9)
                         .ToArray());
     // a mock a Load műveletben minden paraméterre
     // egy üres táblának a tömbjét fogja visszaadni
   model = new TicTacToeModel( mock.Object);
     // példányosítjuk a modellt a mock objektummal
```

Példa

```
Megvalósítás (TicTacToeModelTest.cs):
  [TestMethod]
  public void TicTacToeGameLoadTest()
      model.LoadGame(String.Empty);
     // ellenőrizzük, hogy meghívták-e a Load
     // műveletet a megadott paraméterrel
     mock.Verify(mock => mock.Load(String.Empty),
                   Times.Once());
```

MSTest, xUnit, NUnit

- Az *MSTest* mellett a platformfüggetlen egységtesztekhez használhatjuk az *NUnit* vagy az *xUnit* keretrendszereket is.
  - Mind a három teszt keretrendszer natívan támogatott a Visual Studio 2022 által.

MSTest	NUnit	xUnit	
[TestClass]	[TestFixture]	n/a	Teszt osztály.
[TestMethod]	[Test]	[Fact]	Teszteset (metódus).
[TestInitialize]	[SetUp]	ctor	Tesztesetek inicializálása.
[TestCleanup]	[TearDown]	IDisposable	Tesztesetek takarítása.
[DataRow]	[TestCase] [Values]	[Theory] [InlineData]	Tesztesetek paraméterezése.
[ExpectedException]	Assert.Throws	Assert.Throws	Kivétel elvárása.

Példa

Feladat: Teszteljük a TicTacToe játékot.

- a korábbi MSTest alapú projekt mellett készítsünk *NUnit* és *xUnit* alapú teszt projekteket is a játékhoz
  - TicTacToeGame.Test.NUnit
  - TicTacToeGame.Test.xUnit
- az adatelérést ezekben a projektekben is Moq segítségével szimuláljuk